

Pregledni rad

UDK 305-055.2:32-056.2

DOI 10.7251/SVA1816049B

DISKRIMINACIJA ŽENA U POLITICI

Borislav Bojić, MA¹

Parlamentarna Skupština BiH, Bosna i Hercegovina

Jovana Grahovac, student master studija²

Univerzitet Singidunum, Departman za psihologiju

Apstrakt: U savremenim globalnim društvenim odnosima, oblast ljudskih prava je značajno zastupljena. Sve je veći broj raznih udruženja i nevladinih organizacija, koje se bore za zaštitu ljudskih prava, kroz zaštitu od svih vidova diskriminacije. Uloga žene je, kroz istoriju, bila najčešće usko vezana za potomstvo i porodicu. Različito shvaćanje emancipacije žena proizlazi iz različitog poimanja patrijarhata. Za građanske feministkinje on je osnova njihovog porobljavanja, a način njegovog prevladavanja one vide u političkoj državi, tj. provođenjem političke emancipacije. U ovom radu se analizira presjek stanja žena u politici i prepreke sa kojima se suočavaju, na bazi rodne diskriminacije.

Ključne riječi: *diskriminacija, politika, učešće žena u politici*

UVOD

U savremenim društvima i pored formalne jednakosti izražena je diskriminacija marginalizovanih grupa, naročito žena (sve veća izloženost siromaštvu, eksploataciji, društvenoj isključenosti i sl.).³ Žene, djeca i druge grupe u nepovoljnom položaju, naročito u nerazvijenom dijelu svijeta, imaju ograničen pristup zdravstvenom osiguranju (redovni kontrolni pregledi, zaštita za vrijeme trudnoće, dječje vakcine i sl.).⁴ U drugoj polovini XX vijeka ostvaren je značajan napredak u emancipaciji žena, ali to ne znači da su žene u potpunosti izborile ravnopravan status sa muškarcima. „Žene su i dalje potisnute iz glavnih društvenih tokova u mnogim zemljama savremenog svijeta. Uzrok takvog stanja je u neravnomjernoj raspodjeli moći u društvu, a izvor velikim dijelom u tradicionalnoj kulturi,

---

¹ borislav.bojic@gmail.com

² 1.jovana.g@gmail.com

³ Dokmanović, M. (2003): *Ekonomska globalizacija i paradoksi*. Subotica, Ženski centar za demokratiju i ljudska prava, str. 23.

⁴ Bredšo, J., Valas, M. (2003): *Stvarne nejednakosti: priče iz cijelog svijeta*. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, str. 294.

patrijarhalnoj svijesti i ekonomskoj nerazvijenosti društva⁵. U uslovima rodne neravnopravnosti i još uvijek prisutnih patrijarhalnih obrazaca postoje različiti oblici potiskivanja žene u savremenom društvu - „psihičko“ potiskivanje kroz želju da se rodi muško dijete, brak se nekada pojavljuje kao negacija slobode i autonomije žene, potiskivanje u političkom životu, neravnopravnost u kulturi i obrazovanju, razne vrste ekonomskog potiskivanja i sl.⁶ Politika je, uopšteno, sfera dominacije i tzv. „krug moći“, pa je dodatno otežan ulazak ženama.

1. POJAM RODNE RAVNOPRAVNOSTI (DISKRIMINACIJE)

Politika rodne ravnopravnosti (*gender mainstreaming*) predstavlja integrisanje rodne ravnopravnosti u sve razvojne politike, strategije i intervencije. To znači da se u svim oblastima djelovanja direktno dovodi u fokus rodna perspektiva. Značenje pojma *gender mainstreaming* je proces utvrđivanja posljedica koje bilo kakva planirana akcija može imati na žene i muškarce, uključujući zakonodavstvo, te politike djelovanja u svim oblastima i na svim nivoima. To je strategija koja omogućava da se zahtjevi i iskustva žena i muškaraca ugrade u procese stvaranja, djelovanja, praćenja i procjene politike i programa u svim oblastima politike, ekonomije, društva, tako da od toga jednako profitiraju i žene i muškarci.

Rodni stereotipi u pravu su jaki razlozi ženskog otpora. Neminovno je uočavanje činjenice da iako zakoni imaju jasne pretenzije da predstavljaju interese svih ljudskih bića, žene su kroz donošenje i formulisanje zakona i njihovu primjenu od strane muškaraca stavljene na stranu, učutkivane, loše tumačene, deprivilegovane i podređene, neadekvatno zaštićene od nasilja i diskriminacije raznih vrsta.⁷ Diskriminacija postoji ako se postupa protivno načelu ravnopravnosti polova, odnosno načelu poštovanja jednakih prava i sloboda žena i muškaraca u političkom, ekonomskom, kulturnom i drugom aspektu javnog, profesionalnog, privatnog i porodičnog života.

Diskriminacija po osnovu pola je svako neopravdano pravljenje razlike ili nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva), koje ima cilj ili posljedicu da licu ili grupi oteža, ugrozi, onemogućí ili negira priznanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava i sloboda u političkoj, ekonomskoj, društvenoj, kulturnoj, građanskoj, porodičnoj i drugoj oblasti.

Pekinška deklaracija i platforma za akciju za jednakost, razvoj i mir (Pekinška platforma)⁸ predstavlja osnovni strateški plan za osnaživanje žena

---

⁵ Šijaković, I., Vilić, D. (2010): Sociologija savremenog društva. Ekonomski fakultet, Banja Luka, str. 321-322.

⁶ Vilić, D., (2012): Potiskivanje žena u savremenom društvu-socio-ekonomski aspekti. Sociološki diskurs, godina 2, broj 4., Banja Luka, str. 46.

⁷ Mršević, Z., (2011): Ka demokratskom društvu – rodna ravnopravnost. Beograd, Institut društvenih nauka, str. 97- 101.

⁸ Pekinška platforma usvojena je na Četvrtoj svjetskoj konferenciji o ženama koja je održana 1995. godine u Pekingu i koja predstavlja prekretnicu u razvoju politika rodne

na svjetskom nivou, koji afirmišu fundamentalne principe ostvarivanja ljudskih prava žena, kao integralne komponente univerzalnih ljudskih prava. Platforma predstavlja najširi okvir koji obavezuje države potpisnice da razvijaju politike rodne ravnopravnosti u skladu sa ciljevima postavljenim na svjetskom nivou. Rodna ravnopravnost podrazumijeva da prava, odgovorosti i šanse pojedinaca ne zavise od toga da li su rođeni kao muškarci ili žene (UN, Important Concepts Underlying Gender Mainstreaming). Za unapređenje rodne ravnopravnosti i osnaživanje žena na svjetskom nivou značajna je i Konvencija za eliminaciju svih oblika diskriminacije nad ženama (The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women - CEDAW)⁹, koja definiše oblike diskriminacije nad ženama i postavlja okvire za nacionalne akcije usmjerene na otklanjanje ovih oblika diskriminacije, zbog čega predstavlja i platformu za akciju. Diskriminacija se definiše kao „svako razlikovanje, isključivanje ili sprečavanje utemeljeno na polu, u političkom, ekonomskom, socijalnom, kulturnom, građanskom ili drugom području“. Konvencija obezbjeđuje osnovu za ostvarivanje rodne ravnopravnosti time što zagovara jednak pristup i jednake šanse u političkom i javnom životu, uključujući i pravo glasa, obrazovanje, zdravlje i zaposlenost. Države potpisnice se obavezuju da će preduzeti odgovarajuće mjere uključujući i zakone i posebne privremene mjere, tako da omoguće ostvarivanje prava i osnovnih sloboda žena. Pored Pekinške platforme i CEDAW konvencije, UN pridaju veliki značaj pitanjima rodne ravnopravnosti u okviru milenijumskih ciljeva razvoja i koncepta humanog razvoja.¹⁰

Zakon o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini¹¹ predstavlja okvirni domaći pravni akt kojim se uređuje, promovira i štiti ravnopravnost polova i garantuju jednake mogućnosti svim građanima i građankama u javnoj i privatnoj sferi društva, a spriječavaju se direktna i indirektna diskriminacija zasnovane na polu.

Na političkom nivou, Savjet ministara BiH usvojilo je Gender akcioni plan (GAP) Bosne i Hercegovine, kao strateški dokument koji uređuje

---

ravnopravnosti na globalno-svjetskom nivou, jer su tom prilikom Ujedinjene nacije pokrenule globalni proces unapređenja rodne ravnopravnosti.

⁹ Usvojena je 1979. godine na Generalnoj skupštini UN i stupila je na snagu kao međunarodni sporazum 1981. godine

¹⁰ Dva od osam osnovnih milenijumskih ciljeva odnose se na pitanja rodne ravnopravnosti (opšti cilj unaprijeđenja rodne ravnopravnosti i cilj koji se odnosi na zdravlje majki), mada su različiti aspekti rodne ravnopravnosti sadržani i u drugim milenijumskim ciljevima (smanjenju siromaštva, ostvarivanju univerzalnog obrazovanja, unaprijeđenju zdravlja djece, borbe protiv zaraznih bolesti, zaštiti životne sredine i unaprijeđenju globalnih partnerstava). U okviru praćenja humanog razvoja, UN je dao i značajan metodološki doprinos definisanjem mjera za rodne aspekte razvoja u vidu rodnog indeksa razvoja (gender-related development index – GDI) i osnaživanje žena u vidu indeksa rodnog osnaživanja (gender empowerment index – GEM).

¹¹ Zakon je usvojen 2003. godine (Službeni glasnik BiH, br 16/03), a 2009. godine su usvojene Izmjene i dopune Zakona o ravnopravnosti polova u BiH (Službeni glasnik BiH, br 102/09). Prečišćen tekst zakona objavljen je 2010. godine (Službeni glasnik BiH, br 32/10)

ciljeve i pravce djelovanja u oblasti rodne ravnopravnosti. Ovaj akcioni plan vođen je osnovnim ciljem da se principi rodne ravnopravnosti ostvare u svim oblastima javnog i privatnog života. Ciljevi, mjere i aktivnosti koji su usmjereni na podizanje svijesti o rodnoj ravnopravnosti, otklanjanju rodnih stereotipa i promjenama vrijednosnih obrazaca na temelju kojih se uspostavljaju rodni odnosi, sadržane su u posebnoj cilju koji se odnosi na ulogu medija u ostvarivanju rodne ravnopravnosti, ali i u nizu drugih ciljeva koji su povezani sa specifičnim aspektima rodne ravnopravnosti (Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, Agencija za ravnopravnost polova BiH, Gender akcioni plan Bosne i Hercegovine, 2007).

2. UČEŠĆE ŽENA U POLITICI - ASPEKT DIKSRIMINACIJE - GLOBALNI PREGLED

Danas se pravo glasa žena smatra karakteristikom modernog demokratskog društva. Međutim, pitanje je koliko su žene zaista iskoristile to pravo za koje su se dugo borile. Pitanje je u kojoj ga mjeri danas koriste.¹²

Sfera politike predstavlja oblast društva u kojoj je bila prisutna izrazita dominacija muškaraca sve do 1970-tih, kada broj članica u političkim strankama počinje rasti.¹³ Ženska zastupljenost u nacionalnim parlamentima nakon Drugog svjetskog rata stalno raste,¹⁴ međutim, žene, uz izuzetke na čelu sa skandinavskim zemljama, u prosjeku još uvijek čine tek oko 20% parlamentarnih zastupnika (Inter-Parliamentary Union, 2012). Postoje brojni međunarodni standardi, dokumenti i preporuke koji imaju za cilj osnažiti rodnu ravnopravnost i prava žena da nesmetano učestvuju u svim sferama društvenog života, a samim tim i u političkim procesima i procesima donošenja odluka. Razvoj ovih standarda u zakonodavnoj praksi počinje nakon Pekinške deklaracije 1995. godine kada brojne države u svoje ustave uvrštavaju načelo rodne ravnopravnosti.

U velikom broju država ovi zakoni predstavljaju dio šire politike koja je usmjerena na kreiranje povoljnijeg okruženja za djelovanje žena, a slijedom velikih razlika između muškaraca i žena u svim sferama društvenog života (ekonomskoj, političkoj i sl.). Međutim, malobrojni su dokumenti koji se direktno tiču učešća žena u političkim strankama, odnosno njihovog položaja, uloge i prava na učestvovanje u oblikovanju stranačkih politika.

Može se reći da su žene zakoračile u svoju „političku adolescenciju“.¹⁵ Naime, pravo glasa su prvi put ostvarile na Novom Zelandu 1893. godine i

---

¹² Mršević, Z. (1994): Ženska prava su ljudska prava. Beograd, Centar za ženske studije, str. 232.

¹³ Krivokapić, N., (2009): Rodni balans - jednaka prava za jednako učešće. Sociološka luča, Vol. 3, No. 2, str. 29-39.

¹⁴ Šinko, M., (2007): Žene u parlamentima - globalna perspektiva. Politička misao, Vol. 44, No. 2, str. 71-92.

¹⁵ Šinko, M., (2007): Žene u parlamentima - globalna perspektiva. Politička misao, Vol. 44, No. 2, str. 71-92.

danas tek nekolicina zemalja ženama negira to pravo, te kao što je navedeno u prosjeku čine 20% parlamentaraca.¹⁶

Na globalnom nivou žene popunjavaju samo 10% svih članova zakonodavnog tijela na nacionalnom nivou i 6% ministarskih položaja.¹⁷ I uprkos diskusijama o političkoj jednakosti, žene popunjavaju samo 11% mjesta Senata i Kongresa u Vašingtonu.¹⁸ Uprkos ravnopravnosti žena koju Evropska unija zagovara u mnogim svojim dokumentima, u Evropskom je parlamentu 35,2% žena, te žene zauzimaju 22,8% ministarskih pozicija.

Neki od razloga za takvo stanje su:

- u okviru patrijarhalnog konzervativnog društva uvijek se stavlja akcenat na biološku ulogu žene, a zanemaruje njen potencijal u socijalno-ekonomskom razvoju društva;
- pojedine kulture imaju diskriminatorski odnos prema ženama, kao svoje obilježje;
- u prozapadnim kulturama žene se primarno doživljavaju kao seksualni objekat;
- intenzivan rad nameće ženama krivicu zanemarivanja porodice.

3. UČEŠĆE ŽENA U POLITICI - ASPEKT DISKRIMINACIJE - REGION

Zbog brzih društvenih promjena u zemljama u tranziciji, u kojoj se nalaze i sve zemlje regiona, žene se suočavaju s brojnim problemima (siromaštvo, nasilje, otežan pristup tržištu rada i sl.).

Predrasude i kulturološke percepcije uloge žene u zemljama regiona, ekonomska zavisnost i zapostavljanje ovog pitanja u okviru institucija otežavaju pristup i učešće žena u politici. Nametanje dvostrukih standarda, jednih za žene, a drugih za muškarce, razdvajanje u odvojene sfere - ženi sfera doma i porodice, dok muškarcu stoji na raspolaganju čitav spektar društvenih djelatnosti - svodi žene isključivo na njihovu reproduktivnu funkciju. Nije rijetko ni omalovažavanje i potcjenjivanje sposobnosti i inteligencije onih žena koje odluče da naprave iskorak van usko postavljenih društvenih uloga i okvira, naročito u pravcu političkog angažmana. Rezultat je izuzetno nejednaka raspodjela društvene moći između muškaraca i žena. Zabrinjavajuća je i sveprisutna pojava selektivne primjene rodno osjetljivog jezika po kojoj su važnija mjesta u političkim strankama, kao što je „predsjednik“ stranke rezervisana za pripadnike muškog pola. Ostvarenje ravnopravnosti čini se nemogućim još uvijek, jer i dalje regulatorska promjenjiva u braku ostaje rad žena.¹⁹

---

¹⁶ Šinko, M., (2007): Žene u parlamentima - globalna perspektiva. Politička misao, Vol. 44, No. 2, str. 71-92.

¹⁷ United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF), (1994): The Progress of Nations, New York: UNICEF.

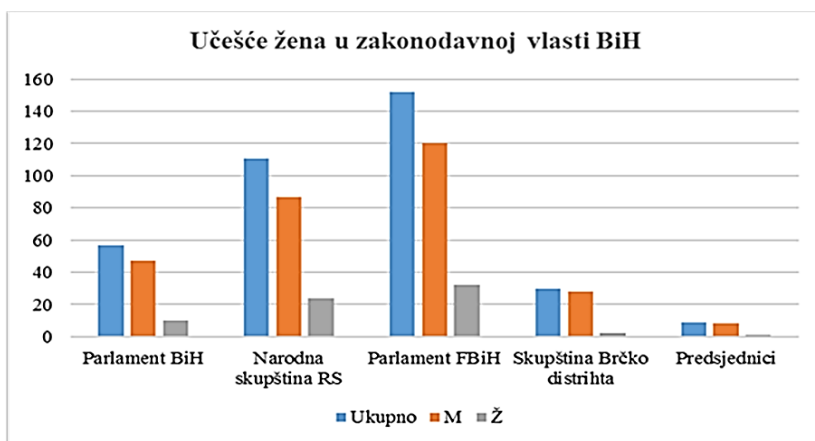
¹⁸ Bredšo, J., Valas, M. (2003): Stvarne nejednakosti: priče iz cijelog svijeta. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, str. 294.

¹⁹ Segalan, M., (2009): Sociologija porodice. Beograd, Clio.

3.1. Učešće žena u politici - BiH

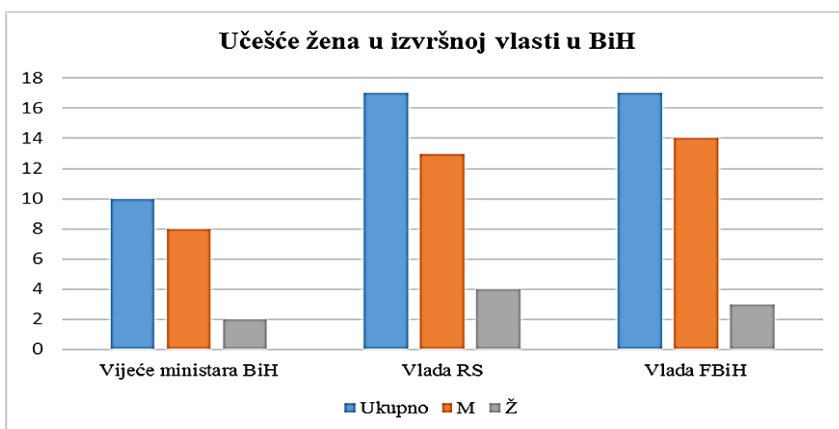
Prema podacima Centralne izborne komisije²⁰ učešće žena u Parlamentarnoj skupštini BiH je 17,54%; u Parlamentu Federacije BiH je 21%; u zakonodavnim tijelima Republike Srpske iznosi 21,62%; u Skupštini Brčko distrikta BiH je najniže učešće od samo 6,66%. Na nivou Predsjedništva BiH, Predsjednika Republike Srpske, Predsjednika i Potpredsjednika Federacije BiH, samo jedno mjesto pripada ženi, što iznosi 1% (Grafikon 1).

Grafikon 1. Učešće žena u zakonodavnoj vlasti u BiH²¹

Kada je riječ o učešću žena u izvršnoj vlasti, situacija je sljedeća: u Vijeću ministara, 20%; u Vladi Federacije 17,64%; Vladi Republike Srpske 23,52% (Grafikon 2).

Grafikon 2: Učešće žena u izvršnoj vlasti u BiH²²

²⁰ Centralna izborna komisija, www.cik.ba

²¹ Kalkulacija autora na bazi podataka Centralne izborne komisije BiH

²² Kalkulacija autora na bazi podataka Centralne izborne komisije BiH

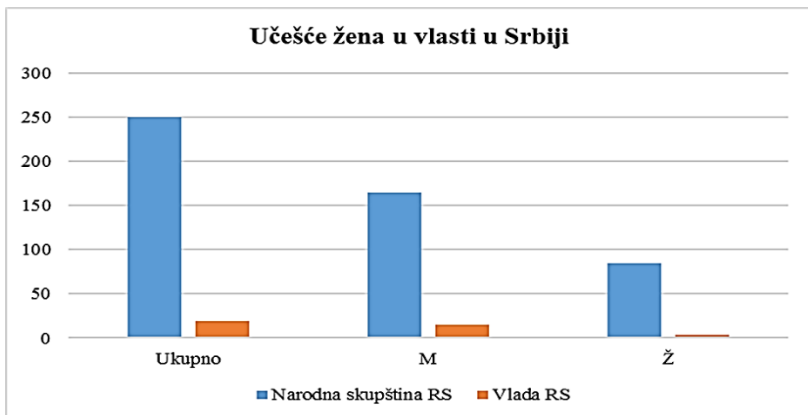
Agencija Infohouse je 2015. sprovedla istraživačku studiju pod nazivom Analiza rodne ravnopravnosti u političkim strankama u Bosni i Hercegovini. Fokus grupe su pokazale da se nedovoljan broj žena u stranačkim tijelima, i u političkom životu uopšteno, opravdava se:

- tradicionalnim patrijarhalnim društvom u kojemu je isključivo žena predodređena za kućanske poslove, što muškarcima ostavlja više vremena za bavljenje politikom;
- nemotivisanost samih žena kojima je teško uskladiti sve obaveze radi nepovoljnih uslova u društvu (nefleksibilno radno vrijeme, nedovoljan broj vrtića, finansijska situacija i dr.); i
- nepostojanje podrške kolega unutar samih stranaka, koji uglavnom glasaju za muške kandidate.

3.2. Učešće žena u politici - Srbija

Prema podacima Republičke izborne komisije²³, po pitanju učešća žena u vlasti, na republičkom nivou, u Republici Srbiji, postignut je značajan napredak. Naime, u Skupštini Srbije, u posljednjem mandatu, žene čine 34% (85 od 250), a u Vladi Republike Srbije je učešće žena 21% (4 od 19) (Grafikon 3).

Grafikon 3: Učešće žena na republičkom nivou vlasti u Republici Srbiji²⁴

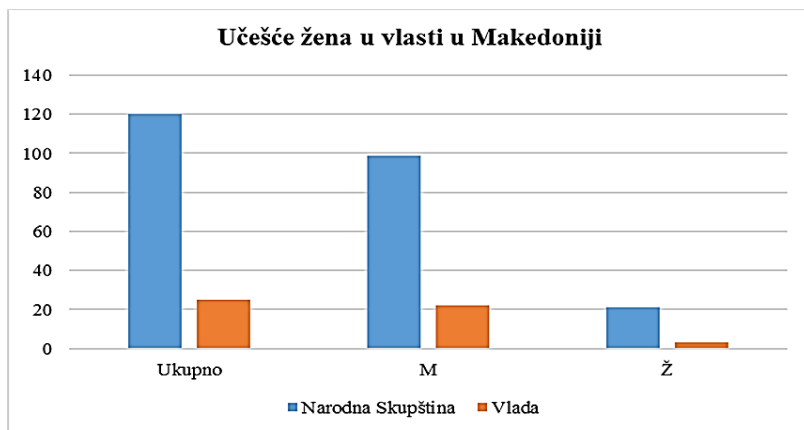
3.3. Učešće žena u politici - Makedonija

Prema podacima Собрание на Република Македонија²⁵, po pitanju učešća žena u vlasti, na republičkom nivou, u Republici Makedoniji, veoma je nizak stepen učešća žena. Naime, u Skupštini MK, u posljednjem mandatu, žene čine 18% (21 od 120), a u Vladi je učešće žena 12% (3 od 25) (grafikon 4).

²³ Republička izborna komisija, www.rik.rs

²⁴ Kalkulacija autora na bazi podataka Republičke izborne komisije Srbije

²⁵ Собрание на Република Македонија, www.sobranie.mk; www.vlada.mk

Grafikon 4: Učešće žena na republičkom nivou vlasti u Republici Makedoniji²⁶

ZAKLJUČAK

Iz prethodne analize proizilazi da je učešće žena u politici na niskom nivou. Ipak, razvoj ženskih nevladinih organizacija, razvoj inicijativa za zaštitu žena od nasilja i službi za pomoć žrtvama, kao i kampanja za izmjene zakona, promjene u pozitivnim zakonodavstvima u vezi sa zaštitom žena od nasilja i sl. u post-socijalističkim društvima, omogućuju da se ukaže na probleme s kojima se žene suočavaju i da se razvije svijest o potrebi njihovog prevazilaženja.²⁷ Postoji niz mehanizama kojima se može povećati prisustvo žena u političkom životu, sa različitim nivoom efikasnosti u pogledu postizanja toga cilja. Među njima se najčešće spominju reforme političkih partija, kvote i neke druge mjere afirmativne akcije, treninzi i obuke u političkim vještinama i povećanju svijesti o pitanjima rodne diskriminacije, formiranje ženskih sekcija (foruma) unutar partijskih struktura, kao i razvoj ženskih političkih organizacija.²⁸

LITERATURA

1. Bredšo, J., Valas, M. (2003): Stvarne nejednakosti: priče iz cijelog svijeta. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, str. 294.

²⁶ Kalkulacija autora na bazi podataka Republičkog nivoa vlasti u Republici Makedoniji

²⁷ Nikolić-Ristanović, V. (2002): Social Change, Gender and Violence: Post-communist and war affected societies. Dordrecht/Boston/London, Kluwer Academic Publishers.

²⁸ Mršević, Z. (2006): Implementing Quotas: Legal Reform and Enforcement in Serbia and Montenegro, 48-53, Ed: Francesca Binda and Julie Ballington, The Implementation of Quotas: European Experiences. IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance), Stockholm, Sweden.

2. Bredšo, J., Valas, M. (2003): Stvarne nejednakosti: priče iz cijelog svijeta. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, str. 294.
3. Centralna izborna komisija, www.cik.ba
4. Dokmanović, M. (2003): Ekonomska globalizacija i paradoksi. Subotica, Ženski centar za demokratiju i ljudska prava, str. 23.
5. Krivokapić, N., (2009): Rodni balans - jednaka prava za jednako učešće. Sociološka luča, Vol. 3, No. 2, str. 29-39.
6. Mršević, Z. (1994): Ženska prava su ljudska prava. Beograd, Centar za ženske studije, str. 232.
7. Mršević, Z. (2006): Implementing Quotas: Legal Reform and Enforcement in Serbia and Montenegro, 48-53, Ed: Francesca Binda and Julie Ballington, The Implementation of Quotas: European Experiences. IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance), Stockholm, Sweden.
8. Mršević, Z., (2011): Ka demokratskom društvu – rodna ravnopravnost. Beograd, Institut društvenih nauka, str. 97- 101.
9. Nikolić-Ristanović, V. (2002): Social Change, Gender and Violence: Post-communist and war affected societies. Dordrecht/Boston/London, Kluwer Academic Publishers.
10. Republička izborna komisija, www.rik.rs
11. Segalan, M., (2009): Sociologija porodice. Beograd, Clio.
12. Šijaković, I., Vilić, D. (2010): Sociologija savremenog društva. Ekonomski fakultet, Banja Luka, str. 321-322.
13. Šinko, M., (2007): Žene u parlamentima - globalna perspektiva. Politička misao, Vol. 44, No. 2, str. 71-92.
14. United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF), (1994): The Progress of Nations, New York: UNICEF.
15. Vilić, D., (2012): Potiskivanje žena u savremenom društvu-socio-ekonomski aspekti. Sociološki diskurs, godina 2, broj 4., Banja Luka, str. 46.
16. Собрание на Република Македонија, www.sobranie.mk; www.vlada.mk